

Nāzēṅk: A Genre of Balochi Folk Poetry

Abdolghafour Jahandideh*¹

Received: 20/11/2023

Accepted: 05/05/2024

Abstract

Baloch folk literature has a great diversity, the major part of which is poetry. Various types of poetry could be found in all aspects of people's lives which indicates their public taste for poetry and literature. Nāzēṅk is one of the oldest aspects of the oral literature of the Baloch people, which is still prevalent throughout Balochistan and is sung by Baloch people, especially mothers, describing their children. According to the available evidence, Nāzēṅk's structure is similar to a Balochi lullaby. Its content is diverse and mostly a description of the characteristics that have been considered for worthy girls and boys in the past. These poems show the pride of mothers and fathers towards their children, expressing their wishes. These poems are rhythmic, fluent and eloquent in terms of language which is significant for literature. There is a rhyme in most of the verses. Accordingly, the purpose of this research is to introduce a type of Baloch folk poetry that has not been studied so far. This research has been done in a fundamental way, based on field research and descriptive-analytical method.

* Corresponding Author's E-mail:
jahandideh@cmu.ac.ir

Keywords: Balochi literature; folk poetry; Nāzēṅk; structure; theme.

Introduction

1. Associate Professor of Persian Language and Literature, Faculty of Management and Social Sciences, Department of Persian Literature, Chabahar Maritime University, Chabahar, Iran.
<http://www.orcid.org/0000-0002-2178-4401>

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY- NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Folk poems and songs are samples of the language, expression, and taste of the people, and they are considered as rich cultural resources of each nation and people, and an image of the life, culture, and beliefs of their ancestors.

In the past, poems and songs had an important place in Balochistan, and people expressed their feelings, desires wishes, love, and hatred through them. One type of Balochi folk poetry is "Nāzēṅk", which was more common in the past and many poems in this poetry are still with us.

Literature Review

Nāzēṅk is a part of Iranian literature that is unknown to Persian speakers and non-Baloch Iranians. The present study is novel and so far no research has been done and published in the field of this type of poetry along with its introduction and analysis. Two Pakistani writers, Fazl Khaliq (2007, Quetta, Pakistan) in the book *Botak Gant Sanj* and Faqeer Shad, (2017, Karachi) in the book *Durj* have collected and published some of the Balochi Nāzēṅks in Balochistan province of Pakistan.

Research objectives, Questions, and Hypotheses

These songs express the culture, customs, and social demands of the Baloch society, especially in the past, and due to their antiquity, they are very important from the point of view of anthropology and social history. In addition to presenting and expressing these goals and hypotheses, the question arises as to how these poems are in terms of structure and content and what place they have in Balochi literature.

Discussion

Nāzēṅk is the same as the delicate and gentle poem that exists in the literature of some other Iranian ethnicities. "Lullaby songs are nothing but caresses of a child, and express the good wishes of the nanny or

mother for the child" (Zolfaqari, 2019, p. 358). The content of these poems is diverse. The theme of Nāzēṅk is to praise, and describe the good qualities, honors, and good characteristics of someone, and it is also used to describe the outstanding and honorable characteristics of a son or daughter such as bravery, generosity, hospitality, beauty and ability, and being valuable through with the prayers of mothers and their wishes for their future.

Nāzēṅk is sung without music and in a melodic or recited way. The real singers of this type of poetry and songs are often women; however, these poems are not exclusive to women, and interested and talented men also memorize and sing them.

Nāzēṅks are girls and boys. The addressing word of the composers and singers of Nāzēṅk to the girl is with Balochi words such as "Jani", "Janig", and "Lal". Some other adjectives, Jani and Janig, mean she is dear and dear like life. The word "Lal" is the same as ruby, metaphorically meaning beautiful. In boys' Nāzēṅks, the word "Bach" and other forms of this word "Bachi" and "Bachi" are used to address the boy, meaning son.

The main meter of Nāzēṅks is "Maf'ulun, Mafa'ilun, Fa" which is the metric of Gharib Mosaddas Akhram Majhouf. Almost all Nāzēṅks are in this metric. Most Nāzēṅks are rhymed, and the rhyme is sometimes deleted, and a refrain is used to create music.

The content of these poems is diverse, mostly a description of the characteristics that were considered desirable for a worthy girl and boy in the past. The beauty of girls, the quantity of the dowry of girls, service to parents, humiliation, bragging, the way girls dress, and the wishes of parents are the most important aspects that form the core of these poems.

Conclusion

Nāzēṅk is a genre of Balochi folk poetry and the equivalent of Persian Nazaava or gentle songs. These poems are all about the proud descriptions of mothers about their young children. What is important in Nāzēṅks is that they express the feelings and wishes of parents for their children to have a desirable life according to social customs and values. These poems reflect the culture of the people and their social and economic conditions in the past.

Nāzēṅk, although a genre of folk poetry, despite its simplicity and fluency, has literary words like the genres of official Balochi poetry. This poem has a specific structure. Its form is "traditional Balochi" in terms of rhyme, it is similar to Tawil metric, and in this form, the composer can change the rhyme wherever he wants. Many of the Nāzēṅks that have survived from the past do not have rhymes in some of the verses, and the reason for this is their orality and the changes that have occurred in their pronunciation over time. The meter of this poem is prosodic with the prosodic features of the Balochi language. Balochi lullabies are in the metric of "Gharib" and have the same meter as Balochi lullabies.

References

Zolfaghari, H. (2019). *Iranian folk language and literature*. Samt Publications.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۲، شماره ۵۷، مرداد و شهریور ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی

عبدالغفور جهان‌دیده^{*۱}

(دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۹ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۱۶)

چکیده

ادبیات عامه بلوچ تنوع زیادی دارد و بخش اعظم آن را شعر تشکیل می‌دهد. انواع گوناگون شعر در همه عرصه‌های زندگی مردم حضور دارد و این حاکی از ذوق عامه آن‌ها برای پرداختن به شعر و ادب است. نازینک یکی از کهن‌ترین جنبه‌های ادبیات شفاهی قوم بلوچ است که در سراسر سرزمین بلوچستان هنوز رواج دارد و آن را مردم بلوچ، به‌ویژه مادران در توصیف فرزندان خود می‌خوانند. سراینده هیچ کدام از این سروده‌ها مشخص نیست و سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر منتقل شده‌اند. ساختار نازینک بنا بر شواهدی که در دست است، شبیه لالایی بلوچی است. درون‌مایه آن متنوع و بیشتر توصیفی از ویژگی‌هایی است که در گذشته برای دختر و پسر شایسته در نظر می‌گرفته‌اند. این اشعار تفاخر مادران و پدران نسبت به فرزندان خود و دربردارنده آرزوهای آنان است. این سروده‌ها موزون و از نظر زبانی روان و

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار، چابهار، ایران (نویسنده مسئول)

*jahandideh@cmu.ac.ir

<http://www.orcid.org/0000-0002-2178-4401>

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

شیوا و از نظر ادبی پربارند. در بیشتر نازینک‌ها قافیه وجود دارد. هدف از این پژوهش، معرفی نوعی شعر عامه بلوچ است که تاکنون تحقیقی درباره آن صورت نگرفته است. این پژوهش به شکل بنیادی، برپایه تحقیقات میدانی و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. **واژه‌های کلیدی:** ادبیات بلوچی، شعر عامه، نازینک، ساختار، درون‌مایه.

۱. مقدمه

اشعار و ترانه‌های عامه، نمونه‌ای از زبان، طرز بیان مردم و ذوق و اندیشه آنان هستند و از منابع غنی فرهنگی هر قوم و ملت، و تصویری از زندگی، فرهنگ و اعتقادات گذشتگان و نیاکان آنها به‌شمار می‌روند. این گونه اشعار و ترانه‌ها «روح آزاد و زندگی ساده و بی‌تکلف مردم را تجلی می‌دهند و با عشق و امیدها و عواطف و هیجانات مردم ساده سروکار دارند و وصف جلوه‌ها و زیبایی‌های طبیعت در آنها موج می‌زند» (تمیم‌داری، ۱۳۹۰، ص. ۴۹).

در گذشته اشعار و ترانه‌ها در بلوچستان، جایگاه مهمی داشته‌اند. مردم احساسات، امیال و آرزوها، عشق و نفرت خود را به‌وسیله آنها بیان می‌کرده‌اند. یکی از انواع شعر عامه بلوچی، «نازینک» است که در گذشته بیشتر رایج بوده و اشعار زیادی از آن باقی مانده است.

۲. پیشینه و اهمیت پژوهش

نازینک‌ها بخشی از ادبیات ایرانی هستند که برای فارسی‌زبانان و ایرانیان غیربلوچ ناشناخته مانده‌اند. پژوهش حاضر در نوع خود تازگی دارد و تاکنون تحقیقی در زمینه این گونه شعر که همراه با معرفی و تحلیل باشد، صورت نگرفته و به چاپ نرسیده

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهانانیده

است. دو تن از نویسندگان پاکستانی، فضل خالق (۲۰۰۷، کویت، پاکستان) در کتاب *تبتگ آنت سنج و فقیر شاد*، (۲۰۱۷، کراچی) در کتاب *درج برخی از نازینک‌های بلوچی رایج در ایالت بلوچستان پاکستان را گردآوری و به چاپ رسانده‌اند*. موضوع هر دو کتاب شعر عامه بلوچی است. هرکدام از این دو مؤلف نازینک‌های گردآوری شده را بدون تصحیح و تحلیل به گونه‌ای که شنیده‌اند، در فصل جداگانه‌ای از اثر خود به ثبت رسانده‌اند.

از آنجا که ادب عامه، از منابع مهم شناخت ادبیات و فرهنگ و باورهای مردم است، پژوهش در این زمینه ضروری است.

۳. چارچوب نظری پژوهش

۳-۱. نازینک

نازینک^۱ نوعی سروده است که بخش بزرگی از ادبیات عامه بلوچی را دربر می‌گیرد. این سروده‌ها همان اشعار ناز و نوازش هستند که در ادبیات برخی دیگر از اقوام ایرانی وجود دارند. «ترانه‌های نوازش چون لالایی‌ها جز ناز و نوازش کودک، بیانگر آرزوهای خوش دایه یا مادر برای فرزند هستند. مضمون این ترانه‌ها متنوع است: ستایش فرزند، آرزوی سلامتی، آرزوی شوهر خوب برای دختر» (ذوالفقاری، ۱۳۹۸، ص. ۳۵۸).

واژه «نازینک» در بلوچی اسم مصدر از مصدر متعدی «نازینگ»^۲ است. این مصدر به چند معنی کاربرد دارد: ۱. ستودن، تعریف کردن از خوبی‌ها، افتخارات و خصایل نیک کسی. در حماسه بلوچی «بالاچ» مادر «دودا» به هنگام رفتن برای دفاع از پناهنده خود جهت برگرداندن گاوهای غارت شده او به پسرش می‌گوید: «نازینان وتی بچچگ/ بچچگ چه دو یکی کنت/ هئسی چوتوان بازینیت/ گوکان سرجمیگ کاریت»^۳. برگردان:

آفرین به پسر و او را می‌ستایم/ پسر از دو کار یکی را انجام می‌دهد/ یا موهای شرافتمند خود را می‌بازد (خود را به کشتن می‌دهد)/ یا همه گاوهای غارت‌شده را برمی‌گرداند» (جهان‌دیده، ۱۳۹۷، ص. ۲۳۵۲)؛ ۲. توصیف ویژگی‌های برجسته و قابل افتخار پسر یا دختر مانند دلیری، بخشندگی، مهمان‌نوازی، زیبایی و توانمندی و ارزش‌دار بودن. «آهدی شائران شیر پرست/ کارش درمگورین نازینت آنت^۴ (آسکانی، ۲۰۰۴، ص. ۳۳). برگردان: شاعران قدیم شعر سرودند و در اشعار خود دلبران زیبا را توصیف کردند»؛ ۳. خواندن اشعار ناز و نوازش و لالایی جهت آرام کردن کودکی که ناآرام است. «تولگی سرهمینکی به سرهمینیت/ دل می مات چو نه نازینتگ^۵ (گوادری، ۲۰۰۵، ص. ۵۴) برگردان: او با تهدید شغالانه‌ای ما را بترساند! مادر برای ما این گونه لالایی نخوانده است».

«نازگ» در بلوچی مصدر لازم و معادل «نازیدن» و با همان معانی فارسی است. «نازیدن: ۱. فخر کردن، مباحثات کردن. ۲. ناز کردن. ۳. به ناز رفتن، خرامیدن، حرکت موزون کردن» (انوری، ۱۳۸۱، ذیل واژه). البته این مصدر در فارسی متعدی ندارد.

برخی از مردم نازینک را با لالایی یکی و بعضی دیگر آن را معادل ترانه‌های شادی و سروری می‌دانند که برای داماد و عروس در جشن عروسی می‌خوانده‌اند. دلیل این پندارها این است که بسیاری از ترانه‌های سرور و لالایی‌ها از نظر ساختار و درون‌مایه شبیه نازینک هستند، یا اینکه نازینک‌ها را هم به‌عنوان لالایی و هم در مراسم جشن و شادی به جای ترانه‌های سرور می‌خوانند.

نازینک شعری است که در بیان افتخارات و ویژگی‌ها و خصلت‌های پسندیده فرزندان پسر و دختر، دلیری و برومندی پسران و زیبایی و شایستگی دختران و دعای مادران و آرزوهایشان درباره آینده آن‌ها سروده شده است.

۲-۳. نازینک و لالایی

نازینک در ساختار و درون‌مایه شبیه لالایی است، اما دو نوع جداگانه هستند. لالایی برای آرام کردن و خواباندن کودک به کار می‌رود و از محتوای آن پیداست که خطاب مادر به طفل درون گهواره یا نوزاد است، در بیشتر لالایی‌های بلوچی، همان گونه که در لالایی‌های فارسی، واژه‌های «لالایی، لالایی، لالا لالا و ...» تکرار می‌شوند، واژه‌های «لیلو، لیل، لیلو» در مصراع نخست، گاهی در مصراع‌های میانی و پایانی تکرار می‌شوند، اما نازینک‌ها این مصراع را ندارند، مگر اینکه کسی بخواهد آن‌ها را به جای لالایی بخواند و این الفاظ را به دلیل هم‌وزن بودن این دو نوع شعر، به آن بیفزاید. نازینک‌ها مختص اطفال و کودکان گهواره‌نشین نیستند، بلکه بیشتر توصیف و ستایش فرزندان تازه‌به‌بلوغ‌رسیده و بالغ، همراه با دعا و آرزوی مادران در حق آن‌هاست.

در شعری کهن پسری از مادر می‌خواهد که او را در سه زمان بستاید و برای او

نازینک بخواند:

bačči-a gwaštag ow mani māti	بچی گۆشتگ اُ منی ماتی
ow mani māti say bar-ōṅ nāzēṅ	اُ منی ماتی سئی برون نازین
yak bare šāgēṅ gwāṅzaga nāzēṅ	یکبری شاگین گوانزگ نازین
dowmbara dāṅčōpe sara nāzēṅ	دومبر دانچوپ سر نازین
saym bar bānōre kaša nāzēṅ	سیم بر بانور کش نازین

برگردان: پسر به مادرش گفت: ای مادر/ ای مادر من، سه بار برای من نازینک بخوان/ بار نخست زمانی که در گهواره هستم/ بار دوم زمانی که بر هاون چوبی می‌نشینم/ بار سوم زمانی که در کنار عروس می‌نشینم.

از شعر فوق معلوم می‌شود که «نازینک» مخصوص دوران نوزادی و کودکی نیست، بلکه در هر زمان از عمر و در حالات مختلف می‌تواند برای توصیف افراد به کار رود.

یک بار زمانی که در گهواره هستم که زمان کودکی است، بار دوم نشستن بر هاون چوبی، که زمان ختنه‌سوران است، پسریچه‌ها را بر پشت هاون چوبی بزرگی می‌نشانند و ختنه می‌کردند، هاون را به جای صندلی به کار می‌بردند. سوم در زمان جشن عروسی است.

جعفری (قنوتی) درباره تفاوت لالایی‌ها با ترانه‌های ناز و نوازش می‌گوید: لالایی برای خواباندن کودک به کار می‌رود و ترانه‌های ناز و نوازش به زمان بیداری کودک اختصاص دارد تا او را بیشتر به جنب و جوش آورد و شاد کند. وی در ادامه می‌گوید: ریتم ترانه‌های ناز و نوازش برخلاف لالایی‌ها تند است و همین ریتم کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد و باعث می‌شود که وی با تکان دادن دست و پای خود در اجرای آن تا حدودی مشارکت کند (جعفری (قنوتی)، ۱۳۹۴، ص. ۳۷۲).

۴. بحث و بررسی

۴-۱. انواع نازینک

نازینک‌ها همانند لالایی‌ها دخترانه و پسرانه هستند و توصیفات آن‌ها ویژه هر کدام از این دو جنس است.

۴-۱-۱. نازینک دخترانه

خطاب سراینده‌گان و خوانندگان نازینک به دختر با واژه‌هایی چون «جانی»، «جانیک»، «لال» و برخی از صفت‌های دیگرست، جانی و جانیک، به معنای آنکه مانند جان عزیز و گرامی است. واژه «لال» همان لعل، مجازاً به معنی زیباروست.

jāni ča gohārāṅ yakkē جانی چه گهاران یکی
kimatt i hazār o lakkē کیمتی هزار و لکی

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهان‌دیده

dāštag pa balōči đakkē داشتگ په بلوچی دکی
rāji wājahē saddakkē راجی واجهی سددکی

برگردان: دخترم از میان خواهران برگزیده و بی‌همتاست، / ارزشش (مهریه‌اش) یکصد هزار سکه است، / او را با شرط و شروط بلوچی نگاه داشته‌ام / تا کسی که صد شرط مرا بپذیرد، به خواستگاری آید.

lāl-ōṅ pa bōri wājahē dāštag لالون په بوری واجهی داشتگ
bor a nabit bōjigay hodābondē گر نیت، بوجیگ هداوندی
bōjig nabit mollā o korāṅ-wānē گر نیت ملأ و گرانوانی
mollāē nabit mirčokkē bolaṅdbahtēṅ گر نیت میرچکی بلندبھتین

برگردان: دخترم را برای خواستگاری کسی نگاه داشته‌ام که صاحب اسب نژادهای (ثروتمند) باشد / اگر این نشد، صاحب لنج باشد، / اگر این هم نشد، عالم و قاری قرآن باشد، / اگر این هم نیامد، امیرزاده خوش‌اقبالی باشد.

۴-۱-۲. نازینک پسرانه

در این گونه نازینک، برای خطاب به پسر واژه «بچ» و صورت‌های دیگر این واژه «بچی» و «بچیگ» به معنای فرزند پسر به کار می‌برند و خصلت‌ها و شایستگی‌های پسرانه را به تصویر می‌کشند.

bačči ye bālāda janek jaṅg aṅt بچی بالاد جنک جنگ آنت
wassig ma čār-rāhāṅ ger o dār aṅt وسیگ مه چاراهان گر و دار آنت

برگردان: در عشق قامت پسر من دختران رقابت و دعوا دارند،/ مادران دختران در به دست آوردن او درگیرند ...

bačōŋ ča hamā mardān eŋt	بچون چه هما مردانِ اِنْت
rōčāŋ gōŋ malek diwān eŋt	روچان گونِ مِلک دیوانِ اِنْت
jaŋg o jēraḥ i hānān eŋt	جنگ و جیره‌ی هانانِ اِنْت
sarbāze sare rendān eŋt	سربازِ سرِ رندانِ اِنْت
sardār eŋ kaserkandaga	سردارِ اِن کسرکندگیگ

برگردان: پسر من از همان مردانی است/ که روزها در مجالس پادشاه و حاکم می‌نشیند./ با خان‌ها مبارزه می‌کند،/ او از رندهای نژاده ساکن سرباز و/ سردار شهر قصرقند است.

۴-۲. شیوه اجرای نازینک

نازینک را بدون ساز و به صورت ملحون یا دکلمه می‌خوانند. خوانندگان واقعی این نوع شعر و ترانه، اغلب زنان هستند، با وجود این، این اشعار مخصوص زنان نیست، مردان علاقه‌مند و مستعد نیز آن‌ها را از حفظ دارند و می‌خوانند.

۴-۳. قدمت نازینک

تاریخ سرودن نازینک‌ها همانند بیشتر انواع شعر عامه معلوم نیست و نمی‌توان آن‌ها را به دوره معینی از تاریخ منتسب کرد. از محتوا و کلمات به‌کاررفته در آن‌ها مشخص می‌شود که دارای قدمت زیادی هستند. اگرچه به‌دلیل شفاهی بودن و سینه به سینه نقل شدن، در گذر زمان واژه‌ها و مصراع‌هایی از آن‌ها کم و زیاد شده یا بر حسب لهجه

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهان‌دیده

راویان و خوانندگان تغییر یافته است، اما همچنان از ویژگی‌های سبکی کهن برخوردار هستند؛ مثلاً می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

در بیشتر نازینک‌ها سلاح مورد استفاده مردان، تیر و کمان، جعبه تیر، شمشیر و خنجر است و از تفنگ و فشنگ سخنی به میان نیامده یا بسیار کم ذکر شده است.

وسيله سواری اسب و شتر است و از وجود ابزارهای امروزی سخن نرفته است.

baččōŋ	mallagāŋ	mānēŋtag	مانیتنگ	ملگان	بچون
myān	i	jābaha	šampēŋtag	شمپیتنگ	میانی
kōp	o	sarkopag	sagārbanda	سگاریند	کوپ و سرکوپگ

برگردان: پسر م به دلیل راه رفتن نرم و باشکوه خود از راه عقب مانده است / جعبه تیر کم را / و بند شمشیر شانه‌هایش را لاغر کرده است.

آینه مورد استفاده دختران آهنی است و «مُشتگین آدینک» به معنی آینه صیقل داده شده است. در چند قرن پیش که آینه‌های شیشه‌ای وجود نداشته یا معمول نبوده‌اند، مردم توانمند از آینه‌های فلزی استفاده می‌کرده‌اند. گاهی بر سطح این نوع آینه‌ها زنگار می‌افتاد و جهت زدودن این زنگ‌ها آن‌ها را صیقل می‌داده‌اند. در یکی از نازینک‌ها دو مصراع زیر آمده است:

ančō ke gole dēm šarr eŋt	انچو که گل دیم شر انت
čini moštagēŋ ādēŋk eŋt	چینی مُشتگین آدینک انت

رخسار دختر آن‌چنان زیباست، که همانند آینه صیقل یافته چینی است.

۴-۴. سراینندگان نازینک

سراینده هیچ کدام از نازینک‌های عامه مشخص نیست. این اشعار طی روزگار سروده شده و با انتقال آن‌ها از گذشتگان و نسل‌های پیشین به ما رسیده‌اند. چرخش این اشعار میان راویان و عامه مردم سبب شده است که اختلاف زیادی در روایت‌ها ایجاد شود. گاهی پیش می‌آید که یک نازینک دارای چندین روایت با اختلافات بسیار باشد، به گونه‌ای که این روایات فقط در چند مصراع مشترک باشند. نازینک‌ها همانند بسیاری از اشعار عامه و شفاهی دیگر، ابزار ذوق‌آزمایی سراینندگان و راویان بوده است، آن‌ها اساس نازینک‌های رایج را در نظر گرفته و بندها و مصراع‌هایی بر آن‌ها افزوده یا اصلاح کرده‌اند.

۴-۵. ساختار نازینک

۴-۵-۱. قالب نازینک

قالب نازینک‌ها، همانند همه اشعار عامه بلوچ «بلوچی سنتی» است. این قالب از میان قالب‌های شعر فارسی بیشتر به مثنوی نزدیک است، چون در آن محدودیت قافیه وجود ندارد و شاعر در هر کجا که خواهد، می‌تواند قافیه را تغییر دهد. واحد شمارش این قالب مصراع است، به همین دلیل هر شعر می‌تواند دارای مصراع‌های زوج یا فرد باشد.

baččig	o	topaŋg	saylāni	بچیگ و تینگ سیلانی
hamrāh	bi	wati	bēlāni	همراه بی وتی بیلانی
raw	pa	kohgwarāŋ	graŋdē kaŋt	رو په که گوران گرندی کنت
kōhi	pāčenē	žandē	kaŋt	کوهی پاچنی ژندی کنت
ārit	mētagāŋ	waŋdē	kaŋt	کاریت میتگان وندی کنت

...

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهان‌دیده

برگردان: پسر م با تفنگ تماشایی‌اش / با دوستانش همراه می‌شود / به کوهپایه‌ها می‌رود و تیراندازی می‌کند / بزهای کوهی را شکار می‌کند / آن‌ها را به محل خود می‌آورد و گوشتشان را بین مردم تقسیم می‌کند.

۴-۵-۲. وزن نازینک

نازینک‌ها با لالایی‌ها از نظر ساختار و محتوا شباهت زیادی دارند، به همین سبب بسیاری این دو ترانه را یکی می‌دانند. وزن اصلی نازینک‌ها «مفعولن، مفاعیلن، فع» بحر قریب مسدس اخرم مجحوف است. قریب به اتفاق نازینک‌ها در این بحر هستند. اگر نازینکی در وزن دیگری مشاهده شود، آن نوع دیگری از ترانه‌هاست که با محتوای نازینک سروده شده است. مثلاً نازینکی مشهور وجود دارد «هَلَو هَالَو کِنَات سالونک کسان انت». این در واقع ترانه جشن و سرور است که اصطلاحاً به آن «هالو» می‌گویند و در مراسم عروسی برای عروس و داماد می‌خوانده‌اند. وزن این ترانه «مفاعیلن، مفاعیلن، فاعولن» و سراسر در توصیف داماد و عروس و مراسم عروسی و عقدکنان است، چون محتوای آن تمجید و ذکر افتخارات دختر و پسری است که دارند ازدواج می‌کنند، آن را در ردیف ترانه‌های نازینک قرار داده‌اند و اشعار و ترانه‌های دیگری امثال این با وزن‌های دیگر هم وجود دارند.

jāni pa tanawb rōdēṅtag	جانی په تنَوَب رودیتگ
pāsāṅ šakkalēṅ šir dātag	پاسان شَکَل و شیر داتگ
sohbāṅ mastag o gwaṅgi nāh	سُهَبان مستگ و گُونگی ناه
	جا/نی/په ت/نَوَب/رو/دین تگ
	پا/سان/شَک ک/ل/شیر/دا تگ
	- / - - - U / - - -
	مفعولن مفاعیلن فع

۴-۵. قافیه و ردیف نازینک

بیشتر نازینک‌ها قافیه‌دار هستند و گاهی قافیه حذف و از ردیف برای ایجاد موسیقی استفاده می‌شود. گاهی بعضی از مصراع‌ها قافیه ندارند و علت آن همان‌گونه که گفتیم شفاهی بودن و تکرار زیاد این اشعار توسط افراد گوناگون بوده و در طول زمان در آن‌ها دگرگونی‌هایی پدید آمده است. در قطعه زیر که بخشی از یک نازینک است، دو مصراع نخست قافیه ندارند، دو مصراع بعدی قافیه‌دار هستند، دو مصراع آخر هم دارای قافیه و هم دارای ردیف هستند.

jāni	kōkerē	estinēṅ	جانی	کوکری	استیین
bandit	o	nagwārit	بندیت	و نه‌گواریت	اینگو
gwārit	kawrsarāṅ	dirēnāṅ	گواریت	کورسران	دیرینان
por	kaṅt	hōṭegāṅ	پُر کنت	هوتگان	شیرینان
grandit	o	mana karra kaṅt	گرن‌دیت	و منَ کرَّ کنت	
gwārit	o	mana tarra kaṅt	گواریت	و منَ ترَّ کنت	

(فضل خالق، ۲۰۰۷، ص. ۱۹)

برگردان: دخترم ابری سفید و انبوه است/ جمع می‌شود و در اینجا نمی‌بارد/ در رودخانه‌ها می‌بارد/ و حوض‌ها و استخرهای طبیعی را پر از آب می‌کند/ رعدی است که می‌خروشد و گوشم طاقت صدای نهیبش را ندارد/ می‌بارد و مرا خیس می‌کند.

۴-۶. زبان نازینک‌ها

نازینک اگرچه گونه‌ای از شعر عامه است، اما زبان این سروده غالباً عامیانه نیست و با وجود سادگی و روانی بیان، مانند گونه‌های شعر رسمی بلوچی، از نظر جمله‌بندی مرتب و دارای کلمات ادبی است. در این سروده‌ها به‌دلیل شفاهی بودن و برخاستن

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهانانیده

آن‌ها از ذوق عوام، واژه‌های عربی، فارسی و زبان‌های دیگر بسیار کم به کار رفته است. در سروده زیر که بخشی از یک نازینک است، بیان ساده و روان است و از میان واژه‌ها فقط دو واژه عربی «گم» (غم) و «کباه» (قبا) در آن به کار رفته است.

jāni grān en o grānāz enj	۱	جانی گرانِ اِن و گرانانِ اِنْت
ezmān grān kotag mirēnaŋ		اِزمانِ گرانِ کُتگِ میرینان
āripēn pet o nākōgān		آرپینِ پتِ وِ ناکوگان
kārān čōn kanān bāzēnān		کارانِ چونِ کنانِ بازینان
nejdān jāni ya nāzēnān		نِندانِ جانیِ نازینان
kārān man kanān pošt mān pošt	۵	کارانِ منِ کنانِ پُشتِ مانِ پُشت
emrōze gamān mārā košt		اِمروزِ گمانِ ما را کُشت
jāni neštāg o kārē kaŋt		جانیِ نِشتگِ وِ کاریِ کنت
pendōla wati nālē jaŋt		پندولِ وتیِ نالیِ کنت
hir o pōpalē mān i kaŋt		هیرِ وِ پوپلیِ مانیِ کنت
nejdīt hamsarān bahr i kaŋt		نِندیتِ همسرانِ بهریِ کنت
āripe kabāha dōčit	۱	آرپِ کبَاهِ دوچیت
brāte kissaga pollē jaŋt	۰	بَرَاتِ کِیْسگِ پُلّیِ جنت
māte jāmaga jigē kaŋt		ماتِ جامگِ جِیگیِ کنت

(فضل خالق، ۲۰۰۷، ص. ۲۲)

برگردان: ۱. دخترم ارزشمند و باوقار است / ارزش او به خاطر سرپرستانش، یعنی پدر و عموها و دایی‌های نجیب اوست / کارهای زیادم را چه بکنم / ۵. نشسته‌ام و دخترم را توصیف می‌کنم / کارها را بیایی انجام می‌دهم / غصه‌های دنیا مرا نابود کرد / دخترم نشسته است و کاری انجام می‌دهد / دارد بر جیب پیراهنش نقش‌دوزی می‌کند / ۱۰. تا در آن هل و فوفل بگذارد / و آن‌ها را بین همسالان تقسیم کند / قبای پدر را می‌دوزد / و جیب پیراهن برادرش را گل‌دوزی می‌کند / و گریبان پیراهن مادر را با سوزن و نخ نقش‌دار می‌کند.

۷-۴. جنبه‌های هنری و زیباشناختی نازینک‌های بلوچی

توصیف بخش عمده‌ای از متون ادبی را دربرمی‌گیرد و اساس علم بیان بر آن نهاده شده است. «شگردهای بیانی که از اساسی‌ترین عوامل ادبیت متن هستند، زیرساخت توصیفی دارند و نه روایی» (رضوانیان و احمد احمدی، ۱۳۹۶، ص. ۵).

ادبیات کلام مخیل است و «خیال حاصل تصرف ذهنی هنرمند در مفهوم طبیعت و انسان است که در برقراری نسبت میان انسان و طبیعت می‌انجامد. هر نمودی از زندگی انسان با جلوه‌ای از طبیعت، هزاران پیوند و تناسب پنهانی دارد که ذهن هنرمند از میان این پیوندهای گوناگون، گاه نسبت به یکی حساس می‌شود و آن را به وسیله کلمات می‌سازد» (فاضلی، ۱۳۹۱، ص. ۶۸). «مراد از کلام مخیل این است که آفرینندگان آثار ادبی در زبان (لفظ و معنی) نقاشی می‌کنند، باری مطالعه این نقاشی‌هاست که موضوع علم بیان است، نقاشی با تشبیه، نقاشی با استعاره ... و بررسی ادای معنای واحد به طرق مختلف» (شمیسا، ۱۳۷۱، ص. ۱۸).

پرکاربردترین و مهم‌ترین مقوله علم بیان، تشبیه است و این شگرد به‌عنوان مؤثرترین ابزار تخیل نقش عمده‌ای در تصویرسازی‌های نازینک دارد. هیچ نازینکی از تشبیه خالی نیست و سراسر وصف و مدح فرزندان و عزیزان و وسایل و تعلقات آنان هستند و برتری آن‌ها را با تشبیه به عناصر و پدیده‌های طبیعی، و رفتار و خصوصیات شخصیت‌های بزرگ و مهم می‌سنجند.

قطعه زیر بخشی از یک نازینک است که مادر در وصف دختر خود می‌گوید. تمام تشبیه‌ها حسی به حسی و مشبه‌به‌ها پدیده‌های طبیعی و برخی از آن‌ها نغز هستند. ابروی او را به مار سیاهی تشبیه می‌کند که بر ماسه‌های نرم خوابیده است؛ موی بافته او را به طناب کلفتی مانند می‌کند که با آن زانوی شتران نر را می‌بسته‌اند؛ چهره گرد و

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهان‌دیده

صاف او را به سنگ پهن و شسته و صافی تشبیه می‌کند که بر کنار آب رودخانه قرار دارد.

ančō jāni ye čam zaŋđ aŋt	آنچو جانی چم زَند اَنت	۱
āskāni homārēŋ čamm aŋt	آسکانی هُمارین چَم اَنت	
ančō jāni ye borwān aŋt	انچو جانی بُروان اَنت	
rēki waptagēŋ syahmār aŋt	ریکی وِپتگین سَیه‌مار اَنت	۵
ančō jāni ye pōnz borz eŋt	انچو جانی پونز بُرز اَنت	
nākōge šepēŋ kāṭār eŋt	ناکوگِ شِپین کاتار اَنت	
ančō jāni ye dap hord eŋt	انچو جانی دپ هُرد اَنت	
gawri bastagēŋ dokkān eŋt	گوری بستگین دُکان اَنت	۱۰
ančō jāni ye dantān eŋt	انچو جانی دنتان اَنت	
hečk o končēt o bādām eŋt	هچک و کُنچت و بادام اَنت	
ančō jāni ye malgōr eŋt	آنچو جانی مَلگور اَنت	
jōŋgēŋ lēṛawe kōŋđbaŋd eŋt	جونگین لیرو کوندبند اَنت	
ančō jāni ye dēm gerd eŋt	آنچو جانی دیم گِرد اَنت	
kawri wānagē čār-srigēŋ	کوری وانگی چارسریگین	

برگردان: ۱. چشم‌های درشت دخترم، گویا/ چشم‌های خمار آهوست./ آبروان دخترم، گویا/ مار سیاه خفته بر شنزار است،/ ۵. بینی دخترم به گونه‌ای بلند است، گویا/ خنجر تیز و فولادی عمودایی است./ دهان دخترم آن‌قدر تنگ است، گویا/ مغازه در بسته بقالان است./ دندان‌های دخترم، گویا/ ۱۰. دانه‌های مرتب گل‌رنگ و کنجد و بادام است./ موهای بافته

دخترم آنقدر پریشان است، گویا/ طناب‌های زانوبند شتر نر مست است./ چهرهٔ دخترم به گونه‌ای گرد و شکیل است، گویا/ سنگ صاف و پهنی است که بر کنار آب رود نهاده است. اغراق جزء جدایی‌ناپذیر بیشتر نازینک‌هاست، این سروده‌ها به دلیل محتوای تفاخرآمیز آن‌ها، بالطبع با اغراق همراه هستند.

jāniga	hamā	mard	mōkit	جانینگِ	هما	مرد	موکیت
sohra	čō	jawe	jōhān	سُهرَ	چو	جَوِ	جوهان کنت
zarra	čō	jagarde	đōka	زرَّ	چو	جگَرِدِ	دوکِ
morwāred	čō	korōči	hōša	مروارد	چو	کروچی	هوشَ

برگردان: دخترم را کسی می‌تواند به همسری بگیرد که/ طلا مانند خرمن جو و/ نقره مانند قلوه‌سنگ‌های رودخانه بر هم بینبارد و/ مروارید همچون خوشهٔ درخت خرما فراهم کند.

۸-۴. درون‌مایهٔ نازینک

نازینک بیان‌کنندهٔ فرهنگ و آداب و خواسته‌های اجتماعی زمان گذشتهٔ جامعهٔ بلوچ است. این ترانه‌ها به دلیل قدمتی که دارند از نظر مردم‌شناسی و تاریخ اجتماعی بسیار مهم هستند. محتوای این سروده‌ها متنوع است، همچنان‌که گفتیم بیشتر توصیفی از ویژگی‌هایی است که در گذشته برای دختر و پسر شایسته در نظر می‌گرفته‌اند. در اینجا به برخی از مهم‌ترین این موارد اشاره می‌کنیم:

۸-۴.۱. زیبایی دختران

زیبایی از مهم‌ترین ویژگی‌های دختران است که آن‌ها را جذاب و از دیگران متمایز می‌کند. این ویژگی در بیشتر نازینک‌های دخترانه وجود دارد.

جانی چه هما زالان انت jāni ča hamā zālān eŋt

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهان‌دیده

penjāh	ḍakki	māṅ	bikkāneṅt	پنجاه دگی مان بیگان انت
šast	i	zāmorēṅ	malgōr	enṭ شستی زامرین ملگور انت
māh	i	māṅ	zanikka	rokšit ماهی مان زنیگ رکشیت
rōč		māṅ	rastagēṅ	روچ مان رستگین گیوار
drapšōkēṅ	sohayl	čō	ḍilla	دَرپشوکین سهیل چو دیل

برگردان: دخترم از همان بانوان است که / موهای بلند و زیبایش، پنجاه تاب و جعد دارد، / و زلف‌هایش نیز شصت جعد دارد. / چانه‌اش مانند ماه می‌درخشد و / فرق آراسته سرش چون آفتاب. / قامتش مانند ستاره سهیل می‌تابد.

۲-۸-۴. سنگین بودن مهریه دختران

سنگینی مهریه دختران، نشانه ارزش بالای آنان بوده است، این ارزش را بر حسب موقعیت خانوادگی، طبقه اجتماعی، زیبایی، میزان ثروت خانواده و توانایی‌های فردی دختر تعیین می‌کرده‌اند و مایه افتخار خانواده دختر بوده است.

jāni	ča	gohārāṅ	yakkē	جانی چه گهاران یکی
kimatt	i	hazār	o	lakkē کیمت ئی هزار و لکی
dāštag	pa	balōči	ḍakkē	داشتگ په بلوچی دگی
rāji	wājahē	saddakkē		راجی واجهی سددگی

برگردان: دخترم از میان خواهران برگزیده و بی‌همتاست، / ارزشش (مهریه‌اش) یکصد هزار سکه است، / او را با شرط‌های بلوچی نگاه داشته‌ام / تا کسی که صد شرط مرا بپذیرد، به خواستگاری آید

۳-۸-۴. خدمت به پدر و مادر

از آرزوهای هر پدر و مادری است، که در زمان پیری، فرزندان‌شان آن‌ها را تنها نگذارند و یاور آن‌ها باشند، این آرزو را در نازینک‌ها منعکس می‌کرده‌اند.

rōčē gar mana sawbē gipt	۱	روچی گر من سویی گپیت
baččōŋ māŋ sarināŋ neŋdit		بچون مان سرینان نندیت
jāni narmokēŋ pādināŋ		جانی نرمکین پادینان
baččōŋ āleme raŋda rawt		بچون آلم رند روت:
māt-ōŋ kaptag o nādrāheŋt		ماتون کپتگ و نادراهنیت
kārit nēmsarēŋ tā?ita	۵	کاریت نیمسرن تائیت
bandān i sara lōhēna		بندانی سر لوهین
darda nēmsare perrēnit		درد نیمسر پرینیت.
[jāni] sā?it nēmsari darmāna		سائیت نیمسری درمان
bandān eš sara lōhēna		بندان اش سر لوهین
dardōŋ nēmsare perrēnit		دردون نیمسر پرینیت
pirāŋ ke do bar warnā bāŋ	۱۰	پیران که دو بر ورنان
espētēŋ sar-ōŋ syāha bit		اسپیتین سرون سیاه بیت
sečki ya sapi kahrēŋ del		سچکی ی سپی کهرین دل

برگردان: ۱. اگر روزی مشکلی پیش آید و بیمار شوم، / پسرم بر بالینم و / دخترم در کنار پاهایم می‌نشیند، / پسرم به دنبال مَلا و روحانی می‌رود / ۵. و می‌گوید: مادرم بیمار و بر بستر افتاده است، / [از مَلا] تعویذ و دعای ضد سردرد می‌گیرد و می‌آورد و / بر سرم می‌بندد، / تعویذ درد را از سرم می‌پراند. / دخترم داروهای رفع سردرد را آماده می‌کند، / ۱۰. آن‌ها را بر سرم می‌گذارم / و سردردم را رفع می‌کنند، / پیرم و [با وجود فرزندانم] دوباره جوان می‌شوم، / موهای سفیدم سیاه می‌شوند، / دل افسرده‌ام مانند گلِ گیاه گل‌رنگ می‌شکفت.

۴-۴. آرزوی پدر و مادر

پدران و مادران برای فرزندان خود آرزوهای متنوعی دارند، مانند بزرگ شدن فرزند، دارای شأن و منزلت اجتماعی شدن، ازدواج کردن و ...

korbānōŋ	hamā	rōčāni	کُربانون	هما	روچانی
baččig	gōŋ	janē	baččig	gōŋ	janē
čūŋ	i	gōŋ	čolombāŋ	đokki	
đālšāhēŋ	barōt	gōŋ	dorrān		
jāmi	kopag	o	mahnāyāŋ		

برگردان: قربان آن روزهایی باشم،/ که پسرم ازدواج کند و زن بگیرد،/ پره عممامه‌اش بر چُلمب^۷ های همسرش و/ سیل‌های بلندش بر گوشواره‌هایش و/ شانه‌های مردانه و استوارش بر چادر او باشد.

۴-۵. شیوه آرایش دختران

در بسیاری از نازینک‌ها درباره فرهنگ و شیوه زندگی مردم در گذشته سخن رفته است، در نمونه زیر که بخشی از یک نازینک است، چگونگی آرایش بانوان را نشان می‌دهد؛ البته هدف سراینده یا خواننده نازینک، نشان دادن افتخارات خود است تا جایی که از شیوه پرهزینه دخترش سخن می‌گوید.

dēma	pa	golāba	šōdit	۱ ... دیمَ په گلابَ شودیت
āski	gardena	meskāpa		آسکی گردنَ مسکاپَ
kūššēŋ	zāŋsarāŋ	sabzāpa		کوشین زانسران سبزآپَ
bikkāna	zabādāŋ	čaŋđit		بیکانَ زیادان چندیت
rawt	pa	šaš-dapēŋ	bādgira	۵ روت په ششدپین بادگیرَ
pošta	kaŋt	gomā	đēkiya	پُشتَ کنت گوما دیکِیَ

dēmā	kaṅt	gomā	pētiya	دیمَ کنت گوما پیتی	
čaṅḍit	šūṅz-dapēṅ	manā-?a		چندیت شونزدپین مهنا	
šāra	pa	ha?ūd	dūtta	daṅt	شارَ په هئود دوت دنت...
zūrit	nograhēṅ	ādēṅka		زوریت نُگرهین آدینک	
dēma	čārit	o	giwāra		دیمَ چاریت و گیواره
dēma	čārdahi	māhe	nūr		دیم، چاردهی ماهِ نور
giwār	i	golāba	peṭṭit		گیواری گلابِ پتیت
āski	gardena	meske	bō		آسکی گردنِ مسکِ بو
hāra	māṅ	gwara	perrēnit		هارَ مان گورَ پرنیت
šamsa	māṅ	sare	nyāme	dawr	شمسَ مان سرِ نیامِ دور
gōše	gwāṅzalōkēṅ	dorrāṅ			گوشِ گوانزلوکینِ دران
dste	saṅgahāṅ	sibi-ye			دستِ سنگهانِ سیبی
pāde	mārsarēṅ	pādiṅkāṅ			پادِ مارسرینِ پادینکان
rawt	pa	lālae	ārōsa		رَوَتِ په لالهِ آروسَ

برگردان: ۱. [دخترم] رخسار خود را با گلاب و / و گردنش را با آب و عطر مشک / پاها و ران‌های سفید خود را با آب زلال رود می‌شوید. / عطر زباد را بر موهایش می‌افشاند و / ۵. به اتاق زیبا و ششدر خود می‌رود. / پشت بر سکو می‌کند و / صندوقچه را جلو قرار می‌دهد / چادر سبزرنگ خود را بر سر می‌گذارد / بر لباس ابریشمی‌اش دود عود می‌زند ... / ۱۰. آینه نقره‌ای را برمی‌دارد / صورت و فرق موها و سرش را در آن نگاه می‌کند / چهره‌اش که چون ماه شب چهارده زیباست / و فرق سرش که از آن گلاب می‌چکد و / از گردن آهوانه‌اش بوی مشک می‌خیزد. / ۱۵. گردن‌بندش را بر گردن می‌آویزد / و شمس را بر میان سر / گوشواره‌ها را بر گوش می‌آویزد / و النگوها بر دست می‌نهد / و خلخال‌های مارگونه بر پای می‌گذارد و / ۲۰. به جشن عروسی برادر می‌رود.

۴-۶. فخرفروشی

مادران و پدران به داشتن دختران و پسران توانا و شایسته افتخار می‌کنند، افتخار به نسب، اجداد، جنگاوری، زیبایی و برومندی و ... از مواردی است که مایه فخرفروشی والدین به فرزندان است.

bač mani ?e hamā mardān eṅt	۱ بیچ منی اِ هما مردان اِنت
šap gōṅ dram-gwarēṅ kādān eṅt	شَپ گون دَرَمگُورین کادان اِنت
rōčāṅ gōṅ malek diwān eṅt	روچان گون مَلک دیوان اِنت
jaṅg o jērah i hānān eṅt	جنگ و جیره‌ی هانان اِنت
sarbāze sare rendān eṅt	۵ سربازِ سرِ رندان اِنت
sardār eṅ kaserkandaga	سردار اِن کسِرکندئِگ

برگردان: ۱. پسر از همان مردانی است، / که شب‌ها در کنار زن زیبایش خوش است، / روزها در مجالس پادشاه و حاکم می‌نشیند. / با خان‌ها مبارزه می‌کند، / ۵. او از رندهای^۱ ساکن سرباز و / سردار شهر قصرفند است.

۴-۷. تحقیر

در برخی از نازینک‌ها، مادران برای اینکه برتری فرزندان خود را نسبت به دیگران بیان کنند، بعضی از افراد را زینده همراهی یا پیوند با آن‌ها نمی‌دانند، مثلاً در نازینک زیر که به چند شکل روایت شده است، مادر دخترعموی پسرش را درخور پیوند او نمی‌داند و محقرانه می‌گوید که او زیبا نیست و بینی‌اش کوتاه و موهایش کم‌پشت است، بلکه دخترخاله‌اش زینده اوست که بینی کشیده و موهای بلندی دارد.

۱ بیچِگ منی دِلکش اِنت   baččiga   mani   delkašša

delkašš	eṅt	razā	allāhe	دلکش	انت	رضا	الله
zāmāta	na-bit	nākōge		زامات	نیت	ناکوگ	
nākōge	janeḱ	korpōṅzē		ناکوگ	جینک	کُریونزی	
korpōṅz	o	tanak-malgōrē		۵	کُریونز	و	تنک‌ملگوری
zāmāt	eṅ	wati	triyeyga	زامات	ان	وتی	تُرییگ
triyeyge	janeḱ	šarpōṅzē		تُرییگ	جینک	شَریونزی	
šarpōṅz	o	mazaṅmalgōrē		شَریونز	و	مزن‌ملگوری	

برگردان: پسر مایل دارد ازدواج کند،/ میلش بر رضای الهی است،/ به خواستگاری دختر عمویش (دایی‌اش) نمی‌رود،/ چون‌که بینی‌اش کوتاه و کوچک است،/ بینی‌اش کوتاه و موهایش کم‌پشت است./ پسر مایل خواهد داماد خاله‌اش باشد،/ چون‌که دختر خاله‌اش بینی بلند و کشیده‌ای دارد،/ دارای بینی کشیده و موهای بلندی است.

۵. نتیجه

نازینک گونه‌ای از شعر عامه بلوچی و معادل نازآوا یا ترانه‌های ناز و نوازش فارسی است. این سروده‌ها سراسر توصیف تفاخرآمیز مادران نسبت به فرزندان جوان آن‌هاست. آنچه در نازینک‌ها اهمیت دارد این است که احساس و آرزوی والدین را برای فرزندان خود جهت داشتن یک زندگی مطلوب مطابق رسوم و ارزش‌های اجتماعی بیان می‌کنند. این اشعار منعکس‌کننده فرهنگ مردم و اوضاع اجتماعی و اقتصادی آن‌ها در زمان گذشته هستند.

نازینک اگرچه گونه‌ای از شعر عامه است، اما زبان این سروده غالباً عامیانه نیست و با وجود سادگی و روانی بیان، مانند گونه‌های شعر رسمی بلوچی دارای کلمات ادبی است. این سروده دارای ساختار مشخصی است. قالب آن «بلوچی سنتی» و از نظر

نازینک، گونه‌ای شعر عامه بلوچی _____ عبدالغفور جهانانیده

قافیه‌بندی به بحر طویل شبیه است و در این قالب سراینده هرکجا که بخواهد می‌تواند قافیه را عوض کند. بسیاری از نازینک‌های به‌جا مانده از دوران گذشته، در برخی از مصراع‌ها قافیه‌دار نیستند و دلیل آن شفاهی بودن و تغییراتی است که به مرور زمان در بیان آن‌ها رخ داده است. وزن این سروده عروسی با ویژگی‌های عروسی زبان بلوچی است، نازآواهای بلوچی در بحر «قریب» و با لالایی‌های بلوچی هم‌وزن هستند. نازینک‌ها از هرگونه آرایش کلام و صنایع ادبی مصنوع به دور هستند. بنابر ماهیت تفاخرآمیزی که دارند در آن‌ها تشبیه و اغراق نسبت به آرایه‌های دیگر بیشتر کاربرد دارند. تشبیهات ساده، روان و عینی و برگرفته از مظاهر طبیعی محل زندگی مردم بلوچ است.

پی‌نوشت‌ها

1. nāzēṅk
2. nāz-ēn-ag
3. nāzēnāṅ wati baččīga/ baččig ča dowa yakkē kaṅ/ haysi čōṭawāṅ
bāzēnit/ gōkāṅ sarjamiga kārit
4. ahdī šāʔerāṅ šayr perbast kāřeš dramgwarēṅ nāzēṅtaṅt
5. tōlagi srahmēṅkē besrahmēn-it del maʔay māta čō na-nāzēṅtag

۶. از نمادهای زیبایی زنان موهای بلند و پرچین و شکن یا مجعد بوده است.

۷. نوعی زیور زنانه که بر کنار صورت آویخته‌اند.

۸. رند از طوایف اصیل و دلیر قوم بلوچ است.

منابع

- آسکانی، ع. (۲۰۰۴). میرزنگی ء میرزنگی. کراچی: بهارگاه.
انوری، ح. (۱۳۸۱). فرهنگ سخن. تهران: سخن.
تمیم‌داری، ا. (۱۳۹۳). فرهنگ عامه. تهران: مهکامه.
جعفری (قنواتی)، م. (۱۳۹۴). فولکلور/ایران. تهران: جامی.

- جهان‌دیده، ع. (۱۳۹۷). فرهنگ بلوچی - فارسی. تهران: معین.
- ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۸). زبان و ادبیات عامه ایران. تهران: سمت.
- رضوانیان، ق.، و احمدی شیخ‌لر، ا. (۱۳۹۶). توصیف در داستان رستم و سهراب. فصلنامه پژوهش زبان و ادبیات فارسی، ۴۴، ۱-۳۱.
- شاد، ف. (۲۰۱۷). دُرَج. کراچی: زبان.
- شمیسا، س. (۱۳۷۱). بیان. تهران: فردوس.
- فاضلی، ف. (۱۳۹۱). توصیف سبک ادبی. ادب‌پژوهی، ۱۹، ۵۷-۷۶.
- فضل، خ. (۲۰۰۷). بُت‌کُگ انت سَنج. آکادمی بلوچی کویته.
- گوادری، ع. (۲۰۰۵). تَسَنَد. ناشر: عارف و غالب.

References

- Anvari, H. (2002). *Dictionary of Sokhan*. Sokhan Publications.
- Askani, A. (2004). *Mirjangi Mirzangi (in Balochi)*. Bahargah Publications.
- Faazel K. (2007). *Botkagan an Sanj (in Balochi)*. Balochi Academy Quetta.
- Faazeli, F. (2011). Description of literary style. *Journal of Literature*, 19, 57-76
- Gawadri, A. (2005). *Shand (in Balochi)*. Aref and Ghalib.
- Jafari Qanawati, M. (2014). *Folklore of Iran*. Jami Publications.
- Jahandideh, A. (2017). *Balochi-Persian dictionary*. Moin Publications.
- Rizvanian, Q., & Ahmadi Shekhler, A. (2016). Description in the story of Rostam and Sohrab. *Persian Language and Literature Research Quarterly*, 44, 1-31
- Shad, F. (2017). *Dorj (in Balochi)*. Language Publications.
- Shamisa, S. (1992). *Bayan*. Firdous Publications.
- Tamimdari, A. (2013). *Folklore*. Mahkame Publications.
- Zolfaqari, H. (2018). *Popular language and literature of Iran*. Samt Publications.